

Roraima, ztracený svět

Sir Arthur Conan Doyle tuhle vysočinu nikdy na vlastní oči neviděl. Přednášky o ní, jež se konaly v Londýně pravděpodobně roku 1885 a pořádali je jedni z jejích objevitelů Everard Im Thurn a Harry Perkins, ho ale zaujaly natolik, že na toto místo umístil děj svého nejslavnějšího nedetektivního románu Ztracený svět. Ten vyšel o skoro čtvrt století později, tak dlouho s sebou tedy Doyle přednáškový popis podivné horské krajiny nosil, než knihu opravdu napsal.

Podivné skalní útvary vtiskly krajině neopakovatelný ráz

Podle indiánských pověstí byla Roraima kdysi obří strom,

Prašné cesty teprve krátce protínají krajinu vysočiny

Mezi nížinami Orinoka a Amazonky leží krajina Guayanské (též Cayenské) vysočiny. Dokonce lze napsat, že je jimi v jistém smyslu obklopena, protože mezi Orinokem a Rio Negrem existují propojující přírodní kanály.

To, co na vysočině zaujme cestovatele, a české cestovatele zvláště, jsou usazené horniny, které vytvářejí skalní útvary podobné našim severočeským skalním městům. Skalní věže jsou ale podstatně větší usazeniny křídového stáří dosahující mocnosti až dvou tisíc metrů.

Místní indiáni kmene Pemonů tyto skalní útvary nazvali *tepuí* a pod tímto názvem také vstoupily do všeobecného povědomí. Tepuí různých rozměrů jsou na vysočině stovky, turistická pozornost se ale soustřeďuje jen na některé, a zpravidla největší z nich. Ty jsou situovány na jih Venezuely, poblíž brazilské a guayanské hranice, do regionu, který nese jméno Gran Sabana.

Santa Elena de Uairén

Na silnici spojující Venezuelu a Brazílii, těsně nad brazilskou hranicí, leží poslední venezuelské město Santa Elena. Je to město neměsto, ulice z přízemních domků jsou roztomi-

le neuspořádané a nejčastější nápis na jejich fasádách praví: *Compra oro y diamantes*, tedy Výkup zlata a diamantů.

Santa Elena je přirozené centrum Gran Sabany, oblasti travnaté savany, kam se lze dostat po zemi od severu z Venezuely nebo od jihu přes hraniční přechod z Brazílie. Také je zde čerstvě modernizované letiště, a to vše dělá z tohoto města nejvýznamnější výchozí místo k turistice i badatelské činnosti věnované tepuím.

Auyantepui a Salto Angel

Společnou vlastností tepuí byla a odedávna je jejich komplikovaná přístupnost, která se stavěla do cesty už objevitelským expedicím v devatenáctém století. Projít deštnými pralesy bylo pro cestovatele prakticky nemožné jak technicky, tak i orientačně. Výpravy tedy byly vedeny proti říčním tokům. Dvacáté století situaci mírně zlepšilo, letadla umožnila podrobnější průzkum.

Z letadla byl také objeven nejvyšší vodopád na světě, Salto Angel. Pojmenování svádí k překladu andělský vodopád, ale není tomu tak. Vodopád dostal své jméno po Jimmym Angelovi (James Crawford Angel Marshall, 1899–1956), kte-

který čněl *vysoko nad mraky* a plodil množství lahodného ovoce...

rý si za svůj výkon zaslouží označení pilot a dobrodruh. Angel totiž zkoumal Vysočinu jako prospektor a rozhodl se přistát na horní plošině stolové hory Auyantepui. Předpokládal, že právě tam najde diamanty i ložiska zlata. Při pátrání po ploše, kde by mohl bezpečně přistát, našel roku 1933 také tři vodopády, které odvádějí srážkovou vodu z temene tepue. Prakticky každodenní déšť zde padá na usazené, a tedy vodou propustné křemence a pískovce, je ale do té míry vydatný, že většina vody odtéká po povrchu a z nečekaně malého povodí padá do kilometr hlubokého údolí. Nejvyšší z oněch tří nádherných vodopádů posléze dostal Angelovo jméno.

On sám se roku 1937 rozhodl přistát na jedné z rašelinových mokřých ploch. Zřejmě se domníval, že jako zkušený pilot celou operaci zvládne (o čemž svědčí i fakt, že s sebou kromě dvou přátel vzal i svou manželku Marii). Letadlo ovšem při přistání poškodil a z náhorní planiny se celá výprava musela nakonec vrátit pěšky. Cesta dolů přes skalní průrvy a kolmé stěny trvala jedenáct dnů, ale zdařila se.

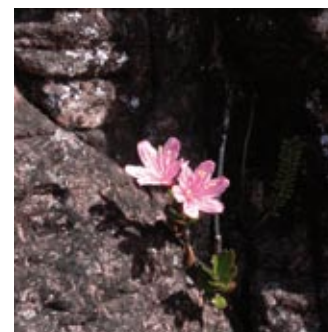
Jimmy Angel zemřel v Panamě roku 1956 na následky zranění při letecké havárii a jeho popel byl rozptýlen do vodopádu, který nese jeho jméno. Angelovo letadlo bylo při technicky složité operaci sneseno až roku 1970 dolů z hory a po nezbytném restaurování a doplnění dílů bylo umístěno v městě Ciudad Bolívar před halu letiště.

čněl do oblohy nad mraky a nad deštný les a plodil množství lahodného ovoce. Předkové kmene Pemonů tento strom pokáceli, aby ovoce najednou sklídili, přičemž se ze stromu vytilo tolik vody, že povodeň zaplavila savanu pod ním, a vrchol stromu včetně ovoce se ztratil v pralesích na severu. Pemoni, kteří žili pouze na savaně, pak přešli od sběru plodů ke střídavému zemědělství na chudých půdách Velké savany. Pařez – Roraima připomíná početlost jejich předků.

Je sice možné, že Pemoni vystoupili na Roraimu už před příchodem Evropanů, není to ale s ohledem na význam místa v jejich mytologii pravděpodobné. Písemné záznamy, vedené cestovateli v 19. století, prohlašovaly vrchol za nedostupný.

Roraima odhalená

Robert Schomburgk, německý geograf a botanik, vyslaný roku 1838 do této oblasti britskými úřady a Královskou geografickou společností, procestoval vysočinu a posléze se sem vrátil s bratrem Richardem roku 1842. Jedním z výsledků jejich expedice byla pozoruhodná botanická sbírka. Nalezli mimo jiné bažiny El Dorado pod severními stěnami Roraimy, unikátní mikroregion s podivným inverzním výskytem specifických rostlinných druhů z vrcholových partií tepue, jejichž semeny je zásobován díky soustavnému splavování z vrcholové plošiny. Tím dostali bratři horu do centra pozornosti světových vědců a badatelů.

Bromélie, tilandsie a rosnatky roraimské lze určit na první pohled, zato fialové květy zůstaly neurčeny dodnes

Pro běžné turisty jsou k dispozici dvě možné cesty k vodopádu, lodí proti řece Caroni a dále pěšky, a nebo letecky, což je rychlejší a poněkud pohodlnější.

Pohled z letadla na stolovou horu také ukáže celý tok říčky, která je zdrojem vodopádu, a hlavně úchvatné vrcholové mraky, jejichž voda jeho existenci umožňuje.

Roraima, mytická a nezdolaná

Podle indiánských mýtů, sebraných německým etnografem Theodorem Koch-Grunbergem v roce 1911 u Pemonů na Velké savaně, byla Roraima původně obří strom, který

bina, a ta jim umožnila výstup až na náhorní plató. Ve štěrbině narazili cestovatelé na porost vysokých travin a kluzké skály, tyto překážky však překonali. Nahoře našli divokou scenerii erozí bizarně opracovaných skal, mezi nimi potoky, vodopády a tůň, také bažiny tvořené a porostlé nízkou vegetací. Proti očekávání však chyběly stromy a zvířata.

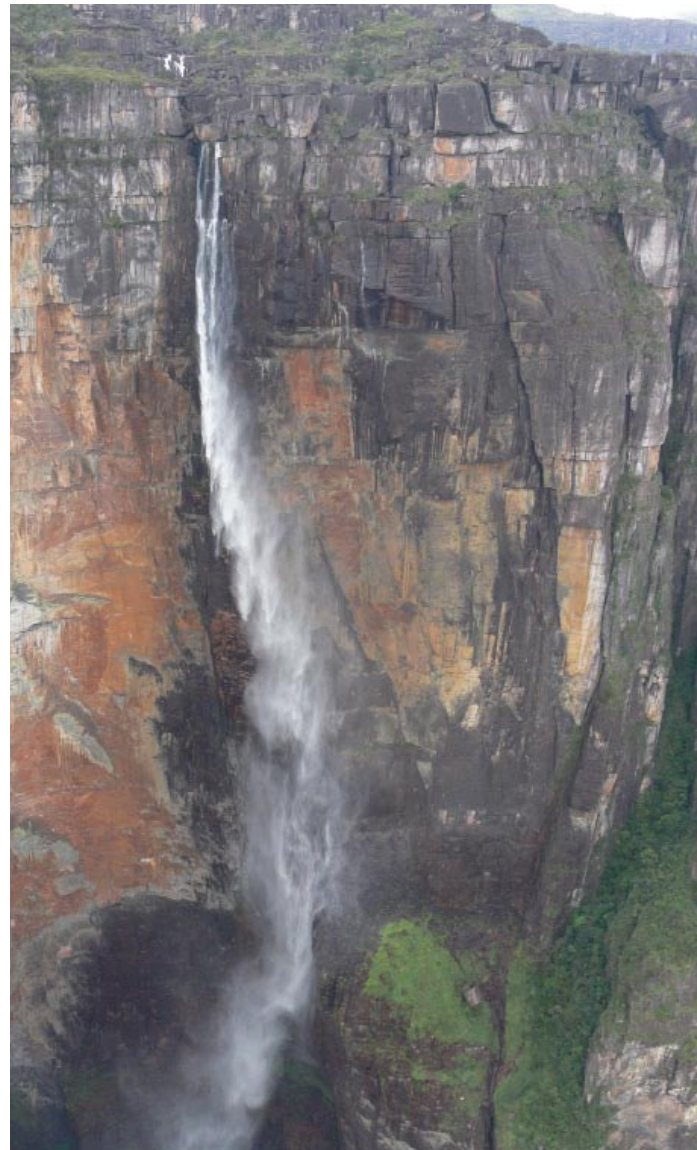
Právě přednášky těchto badatelů v Londýně nejspíše inspirovaly spisovatele Arthura Conana Doylea k napsání sci-fi románu *Ztracený svět* (1912).

Kniha a její filmová zpracování Roraimu výsledně zpopularizovaly víc než všechny předchozí i následující vědecké práce. Roraima se tak stala pro nejširší veřejnost fantaskním Ztraceným světem oživeným poletujícími pterodaktyly.

Dnešní Roraima

Živočichy na vrcholu Roraimy našly až expedice dalších cestovatelů, biologů a geografů Fredericka Victora McConnela a Johna Josepha Quelche, kteří zde v letech 1894–98 sebrali velké množství přírodnin. Mimo jiné odtud Quelch popsal endemitní žábu, která nese jeho jméno, tedy *Oerophrynella quelchii*. Dále si všiml neobvykle velkého zastoupení masožravých rostlin v ekosystému náhorní planiny.

Dnešní Roraima je díky Doyleově knize i reálné možnosti výstupu Whitelyho římsou nejčastěji navštěvovanou tepu. Návštěvníkům poskytne mnoho neobvyklých a silných zážitků. Zažijí urputný déšť, který se střídá se spalujícím sluncem, projdou skalní krajinu potopenou do mlžných mraků. Rostlinná společenstva jsou nepopsatelně krásná, z bažin a bažinek se ozývají svým slabým hlasem

Salto Angel spadá do hloubky neuvěřitelných 979 metrů

Mlžné mraky, skály, bažiny, *nepopsatelně krásná* rostlinstva...

Endemitní žába nese Quelchovo jméno

Quelchovy žáby, a podivně erodovaná skaliska přimějí návštěvníka zopakovat si jména, která kdysi četl v encyklopedii skalních útvarů.

Velmi nezřetelná stezka dovede turisty k bodu, kde se stýkají hranice Venezuely, Guyany (dříve Britské Guyany) a Brazílie. Na tomto trojném bodu je postaven betonový tříboký jehlan, na kterém jsou vyznačeny strany venezuelská a brazilská. Strana do Guyany je od nápisů pečlivě otlučená, asi v důsledku vleklého územního sporu, ve kterém Venezuela neuznává samostatnost Guyany a pokládá ji za svou provincii.

Plýtvání superlativy je jednou z metod, jak se vyhnout věcnému popisu zajímavého místa. Není ale úplně snadné se na vysočinu dostat, a je ještě mnohem složitější ji v její pestrosti popsat. Proto superlativu proti své vůli použít musím. Divoké tvary skalních útesů stolových hor i jejich pralesního podhůří jsou totiž jednou z nejpozoruhodnějších krajín, jaké jsem poznal. ■